

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу

Куликова Гліба Олександровича

«Інноваційна трансформація зайнятості в Україні в умовах цифровізації економіки», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Актуальність теми дисертації

Останніми роками інноваційна трансформація зайнятості в Україні набула інтенсивного характеру під впливом стрімкого розгортання процесів цифровізації економіки та воєнних загроз. Глобальні технологічні зрушення, що зумовлюють перехід до нової парадигми розвитку, докорінно змінюють структуру трудового потенціалу та характер взаємодії суб'єктів на ринку праці. Стрімке впровадження штучного інтелекту, алгоритмізація виробничих процесів та перехід до віртуалізованого трудового середовища вимагають не лише модернізації професійних компетенцій, а й переосмислення інструментарію регулювання соціально-трудових відносин.

В умовах воєнного стану та цифрових викликів питання інноваційної трансформації зайнятості виходять за межі суто технологічного прогресу, трансформуючись у важливий безпековий чинник національної економіки. Ризики зниження рівня соціальної захищеності працівників, диспропорції в попиті та пропозиції робочої сили, а також загрози інтелектуального виснаження трудового потенціалу потребують розробки дієвих механізмів адаптації до умов цифровізації. Вирішення цих завдань вимагає комплексного підходу, що інтегрує економічні, інституційні та правові інструменти, спрямовані на перетворення цифрових викликів на драйвери сталого розвитку національної економіки.

З огляду на зазначене, вибір теми дисертації Куликова Гліба Олександровича – «Інноваційна трансформація зайнятості в Україні в умовах цифровізації економіки» – є цілком виправданим та стратегічно важливим. Спрямованість дослідження на обґрунтування теоретико-методичних засад і розробку інструментарію регулювання цих процесів дозволяє стверджувати про високу актуальність роботи, результати якої мають вагоме значення для зміцнення соціально-економічного підґрунтя національної економіки в сучасних реаліях.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження Куликова Гліба Олександровича є невід'ємною складовою науково-дослідної діяльності кафедри економіки,

підприємництва та готельно-ресторанної справи Центрального українського національного технічного університету.

Зокрема, роботу виконано в межах кафедральної теми «Забезпечення кадрової стійкості підприємства в умовах викликів цифровізації зайнятості, міграції молоді та загроз національній безпеці» (№ 0125U002827), де здобувачем обгрунтовано матрицю загроз кадровій стійкості та запропоновано адаптивну кадрову стратегію, спрямовану на мінімізацію кваліфікаційного розриву.

Дослідження також інтегровано у виконання наукової теми «Розвиток соціально-трудового потенціалу регіону в умовах євроінтеграції» (№ 0118Y007169), в рамках якої автором розроблено рекомендації щодо вдосконалення регіональної політики через оцінку спроможності ринку праці до впровадження цифрової зайнятості.

Крім того, наукові результати дисертації ґрунтуються на напрацюваннях за темою «Мотиваційні засади економічного зростання та інноваційного розвитку підприємств» (№ 0118Y007168), де здобувачем обгрунтовано пропозиції зі стимулювання розвитку цифрових компетентностей персоналу, а також розроблено механізми створення цифрових робочих місць для професійної реінтеграції ветеранів та внутрішньо переміщених осіб.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі Куликова Г.О., базуються на використанні ґрунтовного методологічного інструментарію, що забезпечує високий рівень достовірності одержаних результатів.

Достовірність дослідження підтверджується логічним поєднанням загальнонаукових та спеціальних методів, вибір яких був цілком виправданий характером поставлених завдань. Зокрема, використання системного та інституційного підходів дало автору змогу цілісно дослідити інноваційні трансформації зайнятості, тоді як застосування економіко-статистичного аналізу, соціологічного опитування та сценарного моделювання забезпечило надійну емпіричну базу для моніторингу ринку праці в умовах воєнного стану.

Репрезентативність одержаних результатів підкріплена використанням широкої інформаційної бази, що включає офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, нормативно-правові акти, рекомендації МОП, а також матеріали експертних оцінок та результати власних соціологічних розвідок автора.

Достовірність рекомендацій здобувача додатково засвідчується фактами їх успішного впровадження у практичну діяльність Агенції регіонального розвитку Кіровоградської області, виконавчих органів Кропивницької міської

ради та ТОВ «Машинно-технологічна станція Ятрань», а також використанням матеріалів дослідження у навчальному процесі Центральноукраїнського національного технічного університету.

Послідовність наукового пошуку, вираженість підходів та відповідність результатів публікаціям у фахових виданнях дають підстави вважати, що всі положення дисертації є обґрунтованими, а висновки – логічно вмотивованими та достовірними.

Наукова новизна одержаних результатів

Дисертаційна праця Гліба Олександровича Куликова становить собою комплексне теоретико-методичне дослідження, що вирішує нагальну науково-прикладну проблему адаптації вітчизняного ринку праці до умов цифровізації економіки.

Грунтовного розвитку в роботі набули теоретичні погляди на сутність інноваційних змін у змісті трудової діяльності (розділ 1). Автор переконливо обґрунтовує, як цифровізація через механізми автоматизації та платформізації змінює зміст праці та зайнятості, підвищує вимоги до навичок та урізноманітнює формати залучення персоналу (таблиця 1.4, с. 51-52). Дослідник аргументовано доводить, що сучасна праця еволюціонує від виконання суворо регламентованих функцій до управління алгоритмами. Цей висновок базується на парадигмі «мережевої гібридної моделі» та концепті «цифрового партнерства» між працівником і алгоритмічними системами (с. 52–53, 64–68).

Сформований в роботі теоретичний базис органічно доповнено авторською систематизацією новітніх форм зайнятості, де переконливо розкрито дуалізм цифровізації: з одного боку, це технологічний прогрес, а з іншого – інституційна фрагментація праці, що призводить до заміни класичних соціально-трудова відносин гнучкими «цифровими екосистемами» з високим рівнем автономії персоналу (с. 70).

Новизна здобутих результатів яскраво проявляється у модернізації методологічного інструментарію дослідження інноваційних трансформацій зайнятості (с. 72, рис. 1.6). Замість традиційних підходів автор запровадив агреговану систему індикаторів інтегрального моніторингу якості цифрової зайнятості (таблиця 1.8 с. 74), що базується на принципах мультимірності, операційності та розшарування, що уможливило новітній підхід до глибокого оцінювання якості цифрової праці, дозволило визначити прямий зв'язок між теоретичними засадами методологічного інструментарію дослідження інноваційних трансформацій зайнятості та напрямками їх застосування на практиці (с. 83, табл. 1.9).

Безсумнівною науковою цінністю відзначаються розроблені здобувачем методичні підходи до моніторингу середовища інноваційної зайнятості.

Поєднавши макроекономічні показники діджиталізації зі специфікою функціонування ринку в умовах воєнного стану, автору вдалося ідентифікувати специфічний парадокс «кваліфікаційного випередження» (с. 90–103).

В процесі дослідження автору вдалося суттєво вдосконалити апарат оцінювання регіональних ринків праці. Зокрема, сконструйовано зведений індекс готовності територій до цифрової зайнятості, що забезпечує чітку кластеризацію регіонів України та створює надійне аналітичне підґрунтя для розробки місцевих стратегій і програм розвитку в умовах цифрових викликів на ринку праці (с. 119–125, Додаток Д, Е).

З позицій прикладної значущості та концептуальної новизни варто відзначити здійснене дисертантом групування траєкторій цифрової зайнятості на прикладі ІТ-сектору, узагальнення критеріїв диференціації таких траєкторій на сучасному ринку праці України (рис. 2.14, с. 143). Виокремлення гібридного, модульного, динамічного, діджитального, адаптивного та платформного видів професійного поступу формує базис для проєктування індивідуальних кар'єрних треків та посилення резильєнтності фахівців (с. 141–145, табл. 2.13).

Логічним продовженням цього напрямку став запропонований науково-методичний підхід до стимулювання розвитку цифрових компетентностей (с. 150–169). Його інноваційність полягає у синергії податкових стимулів для підприємницького сектору та механізмів адресного фінансування освітніх послуг (гранти, ваучери), що на практиці пропонується реалізувати через впровадження моделі «цифрової безбар'єрності».

До вагомих авторських здобутків відносимо також формування науково-організаційних засад регулювання ринку праці в умовах цифровізації, стрижнем яких виступає багаторівнева модель адаптивних кадрових стратегій (с. 180–193). Заслугує на увагу твердження автора, що на відміну від традиційного підходу, адаптивна стратегія розглядає цифровізацію не як чинник вивільнення персоналу, а як інструмент капіталізації інтелектуальних здібностей (с.180, табл. 3.8). Автор переконливо доводить, що ефективність запропонованої багаторівневої моделі адаптивних кадрових стратегій можлива завдяки налагодженню тісної координації між державними органами, провідними закладами вищої освіти та бізнес-структурами.

Характеризуються науковою новизною систематизація методологічних підходів до формування механізмів регулювання цифрової зайнятості у світовій практиці (табл. 3.13, с.197, табл. 3.14, с.200). Особливої уваги і позитивної оцінки заслуговують розроблені методичні засади організаційно-економічного механізму регулювання інноваційних трансформацій зайнятості (рис. 3.4, с.204), розроблені індикатори та показники оцінки його ефективності (Додаток Л). Викликає науковий інтерес продумана система імплементації механізму на практиці за допомогою інструментів сценарного моделювання (інерційного, мобілізаційного та проривного), що передбачають дієві шляхи соціально-

професійної реінтеграції вразливих груп населення, зокрема ветеранів та ВПО, знижуючи водночас загрози прекаризації на ринку праці (с. 193–217).

Теоретична і практична цінність отриманих результатів

Теоретична значущість виконаного дослідження полягає у розвитку теоретико-методичних засад регулювання зайнятості в умовах цифрової трансформації економіки. Автором поглиблено розуміння сутності інноваційної трансформації зайнятості як складного багаторівневого процесу; уточнено понятійно-категоріальний апарат у частині визначення «цифрової безбар'єрності» та «кваліфікаційного випередження»; розроблено концептуальний підхід до формування адаптивних кадрових стратегій, поглиблено методологію регулювання зайнятості з урахуванням чинника цифровізації. Обґрунтовані теоретичні положення збагачують сучасну економічну науку новими підходами до розуміння зміни природи праці та зайнятості в цифровому середовищі.

Практична значущість виконаного дослідження полягає у розробці прикладних інструментів, спрямованих на регулювання інноваційної трансформації зайнятості. Запропоновані автором рекомендації дозволяють органам влади та роботодавцям суттєво змінити пріоритети державної політики: від переважно пасивної підтримки безробітних до активного стимулювання цифрової мобільності та створення інтелектуальних робочих місць.

Розроблена система моніторингу та адаптивного регулювання може слугувати дієвим інструментом для профільних державних інституцій, забезпечуючи можливість оперативно виявляти кваліфікаційні дисбаланси та своєчасно коригувати зміст програм перепідготовки кадрів відповідно до реальних викликів ринку.

Ефективність наукових розробок здобувача підтверджена їх успішною апробацією в діяльності низки установ та організацій. Зокрема, напрацювання автора активно використовувалися Агенцією регіонального розвитку Кіровоградської області при формуванні пропозицій щодо професійної реінтеграції ветеранів та внутрішньо переміщених осіб із застосуванням механізмів віддаленої роботи та моделі «цифрової безбар'єрності» (довідка № 019 від 24.02.2026 р.).

Своєю чергою, виконавчі органи Кропивницької міської ради залучали ці результати до підготовки заходів із підвищення конкурентоспроможності людського потенціалу громади, впроваджуючи модель цифрового адаптивного навчання для соціальної реінтеграції вразливих груп (довідка № 134/1/21 від 10.04.2026 р.).

У корпоративному секторі прикладом застосування виступає ТОВ «Машинно-технологічна станція «Ятрань», де розробки автора дозволили сформувати адаптивну кадрову стратегію, спрямовану на мінімізацію ризиків

та збереження персоналу в умовах швидкої цифровізації та загострення безпекових загроз (довідка № 41 від 29.07.2025 р.).

Окрім того, суттєвий методичний доробок дослідження інтегровано в освітній процес Центральноукраїнського національного технічного університету, що дозволяє готувати майбутніх фахівців із урахуванням сучасних реалій євроінтеграції та динаміки соціально-трудових відносин (довідки № 21-15/20-1027 від 29.07.2025 р., № 33-15/567, 33-15/568, 33-15/569 від 09.04.2026 р.).

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження представлені у 15 наукових працях загальним обсягом 5,84 друк. арк. (особистий внесок автора становить 5,28 друк. арк.), були апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Опубліковані матеріали відповідають вимогам п. 8–9 Постанови КМУ «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 і повною мірою розкривають основний зміст дисертації. Зокрема, наукові здобутки автора опубліковано у 4 фахових наукових виданнях України та 11 – в інших виданнях. Публікації повною мірою висвітлюють результати дисертаційного дослідження та засвідчують особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій.

Структура та оформлення дисертації

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 274 сторінки, з яких основний текст викладено на 204 сторінках. Робота містить 26 рисунків та 39 таблиць, а список використаних джерел із 243 найменувань займає 27 сторінок. Додаткові матеріали розміщено на 22 сторінках. Текст дисертації викладений і оформлений у відповідності до вимог Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) та за змістом відповідає п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44. Представлена дисертаційна робота характеризується єдністю змісту та засвідчує вагомий особистий внесок дисертанта до наукових знань у галузі економіки.

Академічна доброчесність

Дисертація є самостійною завершеною працею, в якій автором особисто розроблено теоретико-методичне підґрунтя та прикладний інструментарій регулювання інноваційної трансформації зайнятості в умовах цифровізації

економіки. Порушень академічної доброчесності у представленому тексті дисертації та в наукових публікаціях, що висвітлюють основні результати дослідження, не виявлено. Усі використані в роботі наукові положення, концепції, статистичні та аналітичні матеріали належним чином супроводжуються відповідними посиланнями на першоджерела, що свідчить про дотримання автором принципів академічної етики та високих стандартів наукової культури. Дисертація відповідає етичним вимогам щодо оригінальності авторського тексту.

Зауваження та побажання

Попри високу оцінку теоретичного рівня та практичної значущості дисертації Г. О. Куликова, окремі положення роботи видаються дискусійними та потребують додаткового авторського роз'яснення:

1. У першому розділі дисертації автором здійснено ґрунтовний розвиток понятійно-категоріального апарату, що характеризує інноваційні зміни у змісті праці в умовах цифровізації. Разом з тим, доцільно було б більш детально розкрити авторську інтерпретацію терміну «цифрова екосистема» та межі її застосування в контексті досліджуваних процесів трансформації зайнятості.

2. Потребує уточнення авторська позиція щодо виокремлення такого індикатора, як «кваліфікаційне випередження» (с. 90–103). Зокрема, варто конкретизувати якісні критерії, за якими здобувач відмежовує це явище від класичного структурного дисбалансу попиту і пропозиції на ринку праці.

3. Позитивно оцінюючи групування траєкторій цифрової зайнятості (с. 141–145), між тим вважаємо, що робота суттєво виграла б від глибшого висвітлення регіональних відмінностей у формуванні таких траєкторій. Зокрема, науковий інтерес становить порівняльний аналіз домінування форм цифрової зайнятості (наприклад, платформної або модульної) у мегаполісах порівняно з регіонами з переважанням промислового або аграрного секторів.

4. При обґрунтуванні багаторівневої моделі адаптивних кадрових стратегій (підрозділ 3.3) та критеріїв їх успішності доцільно було б чіткіше визначити пріоритетні цілі, на досягнення яких мають бути спрямовані такі стратегії при впровадженні на сучасних підприємствах в умовах цифрової трансформації.

5. Важливим доробком автора є формування науково-організаційних основ регулювання зайнятості. Водночас потребує додаткового розкриття методична база функціонування моніторингового блоку та механізмів зворотного зв'язку, передбачених у запропонованому інструментарії регулювання зайнятості.

Водночас, окреслені дискусійні моменти не знижують загальної наукової цінності, методологічної цілісності та теоретичної новизни дисертаційної роботи, а лише підкреслюють її актуальність та потенціал для подальших наукових пошуків здобувача.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Куликова Гліба Олександровича є завершеною і самостійною науковою працею, виконаною на належному науковому рівні, яка за актуальністю теми, новизною, обґрунтованістю наукових результатів та їхнім теоретичним і практичним значенням, що повноцінно відображені в наукових публікаціях, відповідає вимогам до наукової кваліфікації ступеня доктора філософії, встановленим Постановою КМУ «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44.

Ураховуючи викладене, а також високу якість підготовки дисертанта та внесок роботи в розвиток вітчизняної економічної науки, вважаю, що дисертаційна робота «Інноваційна трансформація зайнятості в Україні в умовах цифровізації економіки» відповідає встановленим критеріям, а її автор – Куликов Гліб Олександрович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри
управління персоналом,
економіки праці та економічної теорії
Полтавського університету
економіки і торгівлі

Т. Костишина

Тетяна КОСТИШИНА

